

A KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZET-TUDOMÁNYI TÁRSULAT* január hónapban 4 ülést tartott: egy természettudományi estélyt, egy orvosi, egy természettudományi szakülést és az évi rendes közgyűlést. Az estélyen Entz Géza tartott előadást a „Sziget-építő virág-állatokról”; a természettudományi szakülésen pedig Abt Antal két hővillanyos oszlopot mutatott be: a Noë-félt és a Fure & Clamond-félt.

A január 2 i-ikén tartott közgyűlésen a társulat tisztviselői tettek jelentést az 1876-ik évi működésről. Továbbá az alapszabályok értelmében megválasztattak az 1877-ik évre a szakválasztmányi tagok; és pedig a természettudományi osztályba elnökül Entz Géza, jegyzőül Parádi Kálmán; választmányi tagokul gr. Eszterházy Kálmán, Gamauf Vilmos, Koch Antal. * *

NÖVÉNY-CSERELEGYLET BUDAPESTEN.
— Richter Lajos tagtársunk, több hazai és külföldi szakférfiú csatlakozásával,

* A többi vidéki természettudományi társulatok működéséről is szívesen közölnék tudósításokat. SZERK.

múlt évi májushó 1-én itt Budapesten egy növény-cserelegyet alapított, melynek kettős célja a következő:

1. Honi szárított növények megszerzését megkönnyébbíteni, és így adatokat szolgáltatni a növények földrajzi elterjedése felől.

2. Távoli országok növényeit megszerzhetővé tenni a botanikusoknak.

A budapesti cserelegyet a hasonló külföldi intézetektől abban különbözik leginkább, hogy távotartva magát minden nyereszkedési szándéktól, a növényekkel nem üz kereskedést.

Eddigél 163 botanikus több mint 64.000 példány (phanerogam és kryptogam) növényt küldött be. Vannak résztvevői Francia-, Spanyol-, Portugal-, Orosz-, Angol-, Svéd- és Törökországban is. Küldeményeket jelentettek be Kánadából, az Egyesült Államokból, Chili, Brazília, Paraguayból, a Jöreménység fokáról, Indiából és Ceylon szigetéről, melyek ez év folytán beérkeznek.

Felhívjuk e szép célú vállalatra botanikával foglalkozó tagtársaink figyelmét.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzőkönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

LI. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1877 január 13.

Elnök: THAN KÁROLY.

Az állattani bizottság ajánlata a kitűzendő állattani pályakérdésre s Szabó és Krenner urak ajánlata a kitűzendő ásványtani pályakérdésre elfogadtatik s a közgyűlés elé lesz terjesztendő.

Az országos segélyből kihirdetendő nyílt pályázatra az idén vegytani dolgozatok kerülven sorra, felolvastatik a pályahirdetés szövege, mi is elfogadtatott.

Mocsáry Sándor beküldi következő című munkáját: „Magyarország hártarópü rovarainak családjai, életjelenségei és irodalma” — mint a mely dolgozat megelőzhetné a „levél- és fadarazsok monographiáját” melynek megírásával Mocsáry úr a társulat részéről, megbízott. — Egyszer-

smind kéri, hogy dolgozata beküldésének határideje, mely most január 1-én járt le, még egy évvel meghosszabbíthatnák. — A dolgozat kiadatik bírálatra, a határidő hosszabbítását illető kérelem pedig az állattani bizottsághoz tétetik át véleményadás végett.

Felolvastatik a pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság nyilatkozata, melylyel az 1876-ik évi számadások hitelesítő lapján jeleníti, hogy mind a pénztárt, mind a könyveket rendben találta. Tudomásul vétetik s a közgyűlés elé fog terjesztetni.

B. Eötvös Loránd a könyvtár megvizsgálásáról tesz jelentést a kiküldött bizottság nevében; szintén a közgyűlés elé lesz terjesztendő.

Felolvastatik a bírálók véleményes jelentése a növénytani pályaművekről. — A választmány a bíráló urak véleményét elfogadja s elhatározza hogy a közgyűlésnek a két dolgozat egyikét sem fogja jutalmazásra ajánlani.

Ezzel kapcsolatban — minthogy a kérdés megoldását a választmány hasznosnak és szükségesnek tartja — elhatároztatik, hogy ugyanezen kérdések még egyszeri kitűzése fog a közgyűlésnek ajánlatni.

A titkár jelenti, hogy Ónody Bertalan tiszalöki birtokos tagtársunk 200 frt. alapítvánnyal a pártoló tagok sorába óhajtt felvétetni. A közgyűlés elé fog terjesztetni.

Továbbá hogy Dr. Wartha Vincze

műgyetemi tanár befizette 100 ftos állam-papírban az örökítő tagság díját.

A titkár ezek után elszomorodással jelenti, hogy a múlt választmányi ülés óta ismét 5 tagot ragadott el a halál tagtársaink sorából: Ábel Károly, gymnasiumi tanárt Budapesten; Dömötör János, tanfelügyelőt Budapesten; Dr. Fekete Lajos, orvost Kis-Új-Szálláson; Harsányi István, mérnököt Vásáros-Naményban és Kiss Sándor, reáliskolai tanárt Sümeghen. — Szomorú tudomásul szolgál.

A rendes tagokul ajánlottak névsora felolvastatik s mindannyian — száma 87-en — egyhangúlag megválasztatnak. Velök — a veszteségeket betudva — a rendes tagok létszáma 4651-re emelkedett.

LEVÉLSZEKRÉNY.

(3.) Cs. Ö. úrnak Sz.-tt. — Az olvasztást jól meg kell különböztetni a föloldástól, s a *megolvadást* a *föloldódástól*. A szilárd jég, a szilárd ólom stb. a melegben *megolvad*, vagyis folyékony vízzé, folyékony ólommal alakul át, anélkül hogy más egyéb változás esnék rajta. A melegben megolvadt vaj tiszta vaj, a megolvadt ólom tiszta ólom marad, az egyedüli különbség csak az, hogy a szilárd halmaz-állapot hígra változott. Ha ellenben a víz a cukrot *föloldja*, vagy más szóval, ha a cukor a vízben föloldódik, az eredmény nem tiszta cukor és nem is tiszta víz, hanem cukor-oldat, vagyis a cukornak vízzel való elegye. Ha a zink a vizes kénsavban föloldódik, az eredmény nem ugyanaz, mintha a zinket melegen megolvastjuk; itt folyékony zink, amott a zinknek egy vegyülete (kénsavas zink) támad.

Szilárd testet megolvasztani, megömlasztani, vagyis folyékonyvá változtatni egyedül csak a melegség bírja. Valahányszor szilárd test hígra olvad, azt mindig és kivétel nélkül melegség teszi. Igen, de Ön azt olvasta, hogy Sainte-Claire-Deville vegyi úton, t. i. fölhasználva az oxigén és hidrogén közti vegyrokonságot, megolvasztotta a platínát, mások meg az iridiumot, kvarcot és meszet; Despretz pedig galván-áram segédelmével megolvasztotta a siliciumot, titánt, sőt — ha igaz — még a szenet is. Bocsnátot kérek, de ezt nem úgy kell érteni, mintha az oxigén és hidrogén vegyrokonsága, vagy a galván-áram *közvetlenül* megolvasztaná a szilárd testet. A durranó lég (oxy-hidrogén) lángjának vagy a galván-áramnak a megolvasztásnál nincs egyéb szerepök, mint az hogy ök adják azt a magas hőfokot és azt a melegséget, mely a megolvasztásra szükséges. Itt is a melegség olvaszt csupán. A galván-áram és a durranó lég

lángja maguk nem olvasztanak, ök csak a melegséget adják, mely aztán az olvasztást elvégezi.

Az itt következő kis táblázat a közönségesebb *fémek* olvadó pontját adja Celsius fokokban. Magától értetődik, hogy 1000° táján vagy azon felül a hőfokok nem tarthatnak valami nagy pontosságra számot.

Aluminium . . .	1300	Molybdén . . .	1600
Antimón	425	Nátrium	90
Arany	1100	Nikkel 1600—1800	
Bizmút	246	Ólom	334
Cadmium	500	Ón	235
Chróm	1700	Palladium . . .	1600
Ezüst	1000	Platin	2500—3000
Higany, kéneső	—40	Réz	1000
Iridium	2700	Thallium	290
Kálium	60	Urán	1600
Kobalt	1400	Vas, önt. 1200—1700	
Lithium	180	Vas, kov. 1600—2000	
Magnésium . . .	1050	Wolfrám	1700
Mangán	1600	Zink	423

(4.) Sz. L. úrnak D.-on. Kérdésére, hogy mennyi salicylsav szükséges 100 liter tejre, hogy három-négy napig meg ne savanyodjék, Pouriau francia tanár kísérleti eredményeivel válaszolunk. P. úr 1875 augusztus 5-én 3 csuporba fél-fél liter friss tejet öntött. Az 1-ső csuporba nem tett salicylsavat, a 2-ik csuporba 20 centigrammot, a 3-ikba 40 centigrammot. Az 1-ső csuporban meg-aludt a tej 33 óra múlva, a 2-ikban 45 óra múlva, a 3-ikban 90 óra múlva. A helyiség hőfoka állandóan 15—16° C. volt. — E kísérletből az következik, hogy 100 liter tej 3—4 napig nem alszik meg, ha friss korában 2 dekagram salicylsavat tesznek bele. Salicylsav kapható Budapesten Thallmayer Bélánál a Nádor-utczában. Kilója 20 frt; dekája 30 kr. W. V.

(6.) R. L. úrnak A.-n. *A világitó állatok és növényekről* szóló kérdésre röviden azt válaszolhatjuk, hogy oly munka, melyben ezek egyetemesen és részletesen tárgyalatnának, tudunkkal nem léteznek. A tüneményt már Plinius ismerte, s azóta számos buvár foglalkozott tüzetesen és behatóan e jelenséggel s különösen ennek okaival, de vizsgálataiknak eredménye csak elszórtan a legkülönbözőbb folyóiratokban található fel.

A növények e tekintetben kevésbé fontosak mint az állatok. Az előbbieik közül, eltekintve a korhadó fától, csak néhány gombán (*Agaricus olearius* Dec. *Rhizomorpha subterranea*) és egyes Arumfajokon (*A. noctilucens* stb.) észlelték e tüneményt.

A világitó állatok száma nagy. Az ismert adatokat Ehrenberg állította össze „*Das Leuchten des Meeres*“ című értekezésében (1834). Ugyanezen szerzőtől jelent meg több dolgozat a *Berichte der Berliner Akademie*. 1859, 1861. „*Zeitschrift für Erdkunde*.“ Berlin, 1867. *Festschrift zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin*, 1873. Továbbá irtak Matteucci: *Leçons sur les phénomènes physiques des corps vivants*. Páris 1847. Kölliker: *Monatsberichte der Berliner Akademie*, 1857 p. 392. Foglalkoztak a dologgal Quatrefages, Joh. Müller, M. Schultze, Panceri, Moquin-Tandon stb. Röviden összefoglalva találjuk ezt Schmarda: „*Zoologie*“, I., 95. l. (2-ik kiadás) „*Die Phosphoreszenz*“ című fejezetében, melyben az okok is ki vannak tűntetve, a mennyire az eddigi kutatások felderítették. A tenger világitásáról olvashatni a *Term.-tud. Közöny* IV. köt., 139. l. 1872.

Annýt mondhatunk, hogy az élő állatok fénylése azoknak életfolyamával függ össze, és nem más, mint bizonyos szénhidrátoknak oxydálása, elégeése. A fényt mechanikai izgatás, rázása a víznek vagy az állat érintése) vilányfolyam, kálihydrát, ammóniak stb. észrevehetőleg élénkíti. A világitó anyag többnyire az állati test bizonyos helyén gyűl össze, s leginkább zsírneműnek látszik. A sz.-jánosbogár világitó szerve körül van hálózva légcsovekkel s idegbehatás által kormányoztatik. Panceri idegvégződéseiben keresi a világitó anyagot némely féregnél; Will a Phallusiának idegdücczeit látta fényleni. A protoplasmát, összehúzódásai alkalmával, többen (Quatrefages, Ehrenberg, Werneck, Giglioli) látták villogni.

Fénylenek sokszor az elhalt állatok is, péld. a rothadó halak, sőt a sebek és a genyedség is. A folyamat itt sem más mint oxydatio. P. J.

(5.) „*A kánya, varjú és mezei egér*“ című, a 88-ik füzetben megjelent cikk al-

kalmából B e d ő h á z i J á n o s tagtársunk, a Királyhágón túli részeken széles körben ismert gazda, Szász-Vesszősről a következő érdekes adatokat közli.

„Igaz, hogy ezek nélkül a kányák nélkül¹ annyira elszaporodnék az egér, hogy még a kenyérünket is leenné az asztalról. Ezidén itt is tömérdek az egér s a nyáron a búzákat ez aratta le még zsengejében; azután neki esett a fünek, lóherének, luczernának, mit a szó szoros értelmében semmivé tett. Én úgy segitettem az ősszel elvetett búzámon, hogy a táblába, a hol az egerek csoportosan tanyáztak, odaszurattam egy kapanyél vastagságú vesszővet (30 holdas táblán 4—500 ilyen ivet), erre reászállott a kánya s onnan szépen kényelmesen vadászott. A madarak hulladéka tömérdek volt; csaknem minden iv alatt annyi, mintha a helyet bemeszelték volna. Ez még hathatós trágya is. A varjak is jó szolgálatot tettek; ezek sőtálva foglósták az egeret. Hőrsőség is nagy számmal volt ezidén egész Erdélyben; ennek s az egérnek ügyes, életrevaló vadásza a róka. Ezidén nem is engedtem rókára vadászni; meg is volt a haszna. A míg egér, hőrsőség nem volt, eljárt a róka a tanya majorságára; de ezidén nem kockáztatta a bőrét ölban, padlason, mert elég pecsenyére akadt bátorságos helyen is. Sok egyéb mellett megtanulhatnák a néptanítók azt is, hogy kár bántani a kigyót, meg a tövises disznót is. Kigyó ezidén igen sok volt, de sok meg is öletett, mert mind „lusta, álmos“ volt, de miért? azért, mert mindig jól voltak lakva, mert sok egeret foghattak. A kigyó szépen fogja az egeret, mert a lyukban keresi fel, hová más ellensége be nem fér. A sok gyikot ölik, pusztítják az emberek, kivált az oláhság, mely azt tartja, hogy a gyík maró állat. Nekem nem hiszik el, hogy ez a fürge kis állat mily hasznos, mert tömérdek rovatot pusztít el, s bizonyára kevesebb lenne a szőlőnk, ha hegyeinken nem tanyáznék annyi gyík. — Ha mindezekre a pap figyelmeztetné a népet, annak elhinné a nép, inkább mint nekem. Sok mindenféle lapunk van, hasznos, haszontalan is, de olyan csakugyan nincsen, a mely épen ezekről a dolgokról írna, úgy, hogy pap, mester, jegyző, bíró felolvashatná a népnek, tanítaná meg arra, hogy a legtöbb és rendszeren az üldözött állat őrizi meg a vetést az emberek számára. Erről sokat lehetne még elbeszélni annak a vak népnek, főleg beszélhetnének azok, a kiknek amúgy is kötelességök, a nép vaktságát látásra fordítani.“ — Ebből kitétszik, hogy a szemes gazda tisztán látja a növények és állatok közötti viszonyt, ki tudja vonni a tanulságot és — a miként ezt a B. J. vesszősivei bizonyítják — tud magán segíteni is.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.